

nam eorum quod cooperant: quandoque vero eos permittit quod voluerint agere: & similiter secundum humanam iustitiam non pro qualibet culpa homines incarcerationantur, sed pro aliquibus.

Ad tertium dicendum, quod detinere hominem ad horam ab aliquo opere illicito secundum perpetrando, cuiuslibet licet; sicut cum aliquis detinet aliquem, ne se precipiet, vel ne alium feriat, sed simpliciter aliquem includere, vel ligare, ad eum solum pertinet qui habet disponente universaliter de actibus, & vita alterius: quia per hoc impeditur non solum à malis faciendis, sed etiam à bonis agendis.

ARTICULUS IV. 367

Utrum peccatum aggravetur ex hoc quod prædicte injuriæ inferuntur in personas alii conjunctas.

Ad quantum sic proceditur. Videtur quod peccatum non aggravetur ex hoc quod prædicte injuriæ inferuntur in personas alii conjunctas. Hujusmodi enim injuriæ habent rationem peccati, prout nocumentum alicui inferunt contra ejus voluntatem. Sed magis est contra hominis voluntatem malum quod in propriam personam inferunt quam quod inferunt in personam conjunctam. Ergo injuria illata in personam conjunctam est minor.

Præterea, in sacra Scriptura præcipue reprehenduntur qui pupillis, & viduis injurias inferunt: unde dicitur Eccl. xxxv. 17. Non despiciat peccati pupilli, nec viduam, si effundat lachrymas genitibus. Sed vidua, & pupillus non sunt personæ alii conjunctæ. Ergo ex hoc quod inferunt injurias personis conjunctis, non aggravatur peccatum.

Præterea, persona conjuncta habet propriam voluntatem, sicut & principalis persona: (a) propterea potest ei aliquid esse voluntarium quod est contra voluntatem principalis personæ; ut patet in adulterio, quod placet uxori, & displicet viro. Sed hujusmodi injuriæ habent rationem peccati, prout consistunt (b) in voluntaria commutatione. Ergo hujusmodi injuriæ minus habent de ratione peccati.

Sed contra est quod Deut. xxviii. 32. ad quamdam exaggerationem dicitur: Filius tuus, & filij tuæ tradentur alteri populo vidensibus oculis tuis.

Respondetur dicendum, quod quanto aliqua injuria in plures redundat, ceteris paribus, tanto gravius est peccatum: & inde est quod gravius est peccatum, si aliquis precutiat principem quam si personam privatam,

(a) Ita cod. Camer. & Alcan. Al. potest enim aliquid ei esse voluntarium &c. (b) Ita passim. Cod. Alcan. in involuntaria: quam lectionem probant Theologi. Vid. inf. quæst. 73. art. 1. ad 1.

quia redundat in injuriam totius multitudinis, ut supra dictum est (1. 2. quæst. lxxi. art. 9.)

Cum autem inferunt injuria in aliquam personam conjunctam alteri qualitercumque, illa injuria pertinet ad duas personas: & ideo ceteris paribus, ex hoc ipso aggravatur peccatum.

Potest tamen contingere quod secundum aliquas circumstantias sit gravius peccatum quod sit contra personam nulli conjunctam, vel propter dignitatem personæ, vel propter magnitudinem nocumenti.

Ad primum ergo dicendum, quod injuria illata in personam conjunctam minus est nociva personæ cui conjungitur, quam si in ipsam immediate inferretur; & ex hac parte est minus peccatum. Sed hoc totum quod pertinet ad injuriam personæ cui conjungitur, superadditur peccato quod aliquis incurrit ex eo quod aliam personam secundum se laedit.

Ad secundum dicendum, quod injuria illata in viduas, & pupillos magis exaggerantur, tum quia magis opponuntur misericordie, tum quia idem nocumentum hujusmodi personis inflictum est eis gravius; quia non habent relevantem.

Ad tertium dicendum, quod per hoc quod uxor voluntarie consentit in adulterium, minoratur quidem peccatum, & injuria ex parte ipsius mulieris: gravius enim esset, si adulter violenter eam opprimeret: non tamen propter hoc tollitur injuria ex parte viri: quia uxor non habet potestatem sui corporis, sed vir, ut dicitur I. ad Cor. vii. 4. Et eadem ratio est de similibus. De adulterio tamen, quia non solum iustitiæ, sed etiam castitati opponitur, erit locus infra agendi in tractatu de temperantia (quæst. cl. iv. art. 8.)

QUÆSTIO CXXXIX.

De peccatis iustitiæ oppositis, & primo de furto & rapina.

in novem articulis divisæ.

Deinde considerandum est de peccatis iustitiæ oppositis, per quæ inferuntur nocumentum proximo in rebus; scilicet furto, & rapina.

Et circa hoc quaruntur novem.

Primo, utrum naturalis sit homini possessio exteriorum rerum.

Secundo, utrum licitum sit quod aliquis rem aliquam possideat quasi propriam.

Tertio, utrum furtum sit occulta acceptio rei alienæ.

Quar-

Quarto, utrum rapina sit peccatum specie differens à furto.

Quinto, utrum omne furtum sit peccatum.

Sexto, utrum furtum sit peccatum mortale.

Septimo, utrum liceat furari in necessitate.

Octavo, utrum omnis rapina sit peccatum mortale.

Nono, utrum rapina sit gravius peccatum quam furtum.

ARTICULUS I. 368

Utrum naturalis sit homini possessio exteriorum rerum.

III. cont. cap. 11. fin. & cap. xxvii. fin.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod non sit naturalis homini possessio exteriorum rerum. Nullus enim debet sibi attribueri quod Dei est. Sed dominium omnium creaturarum est proprium Dei, secundum illud Psal. cxviii. 1. Domini est terra &c. Ergo non est naturalis homini possessio rerum exteriorum.

2. Præterea, Basilis exponens verbum divitis dicitur Luc. xii. Congregabo omnia que nata sunt mihi, & bona mea, dicit (in serm. super illud, Deservam barrea mea vers. fin.) „ Dic mihi, quæ tua? unde ea lumen in vitam tulisti? Sed illa quæ homo possidet naturaliter, potest aliquis convenienter dicere esse sua. Ergo homo non possidet naturaliter exteriora bona.

3. Præterea, Sicut Ambrosius dicit in Lib. I. de Trin. (seu de fide ad Grat. cap. 1. circ. med.) Dominus nomen est possessatis. Sed homo non habet potestatem super res exteriores, nihil enim potest circa earum naturam immutare. Ergo possessio exteriorum rerum non est homini naturalis.

Sed contra est quod dicitur in Psal. cxviii. 8. Omnia subiecisti sub pedibus ejus, scilicet hominis.

Respondetur dicendum, quod res exterior potest dupliciter considerari. Uno modo quantum ad ejus naturam, que non subiacet humane potestati, sed solum divinæ, cui omnia ad nunc obediunt. Alio modo quantum ad usum ipsius rei: & sic habet homo naturale dominium exteriorum rerum: quia per rationem, & voluntatem potest uti rebus exterioribus ad suam utilitatem, quasi propter se factis: semper enim imperfectiora sunt propter perfectiora, ut supra habitum est (quæst. lxxv. art. 1). Et ex hac ratione Philosophus probat in I. Polit. (cap. vi.) quod possessio rerum exteriorum est hominis naturalis. Hoc au-

tem naturale dominium super ceteras creaturas quod competit homini secundum rationem, in qua imago Dei consistit, manifestatur in ipsa hominis creatione Genes. 1. 26. ubi dicitur: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram; & præsit piscibus maris &c.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus habet principale dominium omnium rerum; & ipse secundum suam providentiam ordinavit quasdam res ad corporalem hominis sustentationem: & propter hoc homo habet naturale dominium, quantum ad potestatem utendi ipsis.

Ad secundum dicendum, quod dives ille reprehenditur ex hoc quod putabat exteriora bona esse principaliter sua quasi non accepisset alio, scilicet à Deo.

Ad tertium dicendum, quod illa ratio procedit de dominio exteriorum rerum quantum ad naturam ipsarum: quod quidem dominium soli Deo convenit, ut dictum est (in corp. art.)

ARTICULUS II. 369

Utrum liceat alicui rem aliquam quasi propriam possidere.

III. cont. cap. xxvii. fin. & opus. xx. cap. 17.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod non liceat alicui rem aliquam quasi propriam possidere. Omne enim quod est contra jus naturale, est illicitum. Sed secundum jus naturale omnia sunt communia: cui quidem communitati contrariatur proprietatis possessio. Ergo illicitum est cuiuslibet homini appropriate sibi aliquam rem exteriorem.

2. Præterea, Basilis dicit, exponens prædictum verbum divitis (loc. cit. art. præc. arg. 2.) Sicut qui prevenient ad peccacula prohibent advenientes, appropriando sibi quod ad communem usum ordinatur, similes sunt divites, qui communia, que præoccupaverunt, affirmant sua esse. Sed illicitum esset præcludere viam aliis ad potiendum communibus bonis. Ergo illicitum est appropriare sibi aliquam rem communem.

3. Præterea, Ambrosius dicit (serm. lxxv. de temp. vers. fin.) & habetur in Decretis dist. cxvii. cap. Sicut hi: Proprium nomen dicit quod est commune. Appellat autem eorum nomen res exteriores, sicut patet ex his que præmittit. Ergo videtur illicitum esse quod aliquis appropriet sibi aliquam rem exteriorem.

Sed contra est quod Augustinus dicit in Lib. de hæresibus (hæresi xl.) Apostolici dicuntur qui se hoc nomine arrogantissime vocaverunt; eo quod in suam communionem non acciperent venientes conjugibus, & res proprias possidentes; quales habet catholica Ecclesia, & monachos, & clericos plurimos.

Et 2.

Abraham cap. 111. cir. fi.) Cum prada fuerit in potestate victoris, decet militarem disciplinam ut Regi seruantur omnia, scilicet ad distribuendum. Ergo rapina in aliquo casu est licita.

2. Præterea. Licetum est auferre ab aliquo id quod non est ejus. Sed res quas infideles habent, non sunt eorum: dicit enim Augustinus in epistola ad Vincentium Donatistam (xciiii. al. xlviii. aliquant. ante fi.) Res falso appellatis vstras, quas nec iuste possident, & secundum leges terrenorum Regum amittere iusti estis. Ergo videtur quod ab infidelibus aliquis licite rapere possit.

3. Præterea. Terrarum Principes multa à suis subditis violenter extorquent; quod videtur ad rationem rapinæ pertinere. Grave autem videtur dicere, quod in hoc peccent, quia sic fere omnes Principes damnarentur. Ergo rapina in aliquo casu est licita.

Sed contra est quod de quolibet licite accepto potest fieri Deo sacrificium, vel oblatio. Non autem potest fieri de rapina, secundum illud Isa. lxi. 8. Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocaustum. Ergo per rapinam aliquid accipere non est licitum.

Respondendo dicendum, quod rapina quamdam violentiam, & coactionem importat; per quam contra iustitiam alicui auferitur quod suum est. In societate autem hominum nullus habet coactionem nisi per publicam potestatem: & ideo quicumque per violentiam aliquid alteri auferit, si sit privata persona, non utens publica potestate, illicite agit, & rapinam committit, sicut patet in latronibus.

Principibus vero potestas publica committitur ad hoc quod sint iustitiæ custodes. Et ideo non licet eis violentia, & coactione uti, nisi secundum iustitiam tenorem; & hoc vel contra hostes pugnando vel contra cives, malefactores puniendo: & quod per talem violentiam auferitur, non habet rationem rapinæ, cum non sit contra iustitiam. Si vero contra iustitiam alicui per publicam potestatem violenter abstulerint res aliorum, illicite agunt, & rapinam committunt, & ad restitutionem tenentur.

Ad primum ergo dicendum, quod circa prædam distinguendum est. Quia si illi qui prædantur hostes habeant bellum iustum, ea quæ per violentiam in bello acquirunt, eorum efficiuntur; & hoc non habet rationem rapinæ: unde nec ad restitutionem tenentur. Quamvis possint in acceptione prædæ iustum bellum habentes, peccare per cupiditatem ex prava intentione, si scilicet non propter iustitiam, sed propter prædam principaliter pugnent. Dicit enim Augustinus in Lib. de verbis Domini (serm. xxx. cir. princ. & hab. cap.

Militiæ xxiiii. quæst. 1.) quod propter prædam militare peccatum est. Si vero illi qui prædam accipiunt, habeant bellum iustum, rapinam committunt, & ad restitutionem tenentur.

Ad secundum dicendum, quod intantum alicui infideles res suas iniuste possident, in quantum eas secundum leges terrenorum Principum amittere iusti sunt: & ideo ab eis possunt per violentiam subtrahi, non privata auctoritate, sed publica.

Ad tertium dicendum, quod si Principes à subditis exigant quod eis secundum iustitiam debetur propter bonum commune conservandum, etiam si violentia adhibeatur, non est rapina. Si vero aliquid Principes indebitè extorqueant per violentiam, rapina est, sicut & latrocinium. Unde dicit Augustinus in IV. de civ. Dei, (cap. 1v. in princ.) Remota iustitia, quid sunt regna nisi magna latrocinia? quia & latrocinia quid sunt nisi parva regna? Et Ezech. xxii. 27. dicitur: Principes ejus in medio ejus, quasi lupi rapientes prædant. Unde ad restitutionem tenentur, sicut & latrones: & tanto gravius peccant quam latrones, quanto periculosus, & communis contra publicam iustitiam agunt, cuius custodes sunt possit.

ARTICULUS IX. 376

Utrum furtum sit gravius peccatum quam rapina.

Inf. quæst. lxxiiii. art. 3. ad 2. & quæst. cxvi. art. 2. ad 1. & quæst. cxiv. art. 2. ad 4.

Ad nonum sic proceditur. Videtur quod furtum sit gravius peccatum quam rapina. Furtum enim super acceptionem rei alienæ habet adjunctam fraudem, & dolum; quod non est in rapina. Sed fraus, & dolus de se habent rationem peccati, ut supra habitum est (quæst. lv. art. 4. & 5.) Ergo furtum est gravius peccatum quam rapina.

2. Præterea. Verecundia est timor de turpi actu, ut dicitur in IV. Ethic. (cap. ult. cir. princ.) Sed magis verecundantur homines de furto quam de rapina. Ergo furtum est turpius quam rapina.

3. Præterea. Quanto aliquid peccatum pluribus nocet, tanto gravius esse videtur. Sed per furtum potest nocuumentum inferri & magnis, & parvis; per rapinam autem solum impotentibus, quibus potest violentia inferri. Ergo gravius videtur esse peccatum furti quam rapinæ.

Sed contra est quod secundum leges gravius punitur rapina quam furtum.

Ref.

ARTICULUS I. 377

Utrum quis possit iuste judicare eum qui non est sibi subditus.

Sup. quæst. lx. art. 6. & iv. dist. xviii. quæst. 111. art. 3. quæst. 4. & dist. xlviii. quæst. 1. art. 1. corp.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod aliquis possit iuste judicare eum qui non est sibi subditus. Dicitur enim Dan. xlii. quod Daniel seniores de falso testimonio convictos suo iudicio condemnavit. Sed illi seniores non erant subditi Danieli; quinimo ipsi erant iudices populi. Ergo aliquis potest licite judicare sibi non subditum.

2. Præterea. Christus non erat alicujus hominis subditus; quinimo ipse erat Rex regum, & Dominus dominis. Ergo videtur quod aliquis licite possit judicare aliquem qui non est subditus ejus.

3. Præterea. Secundum iura quilibet fortitur forum secundum rationem delicti. Sed quandoque ille qui delinquit, non est subditus ejus ad quem pertinet forum illius loci; puta cum alterius est diocesani, vel cum est exemptus. Ergo videtur quod aliquis possit judicare eum qui non est sibi subditus.

Sed contra est quod Gregorius super Iud. Deuter. xxiii. Si intraveris segetem &c. dicit (in Regit. Lib. XII. epistol. xxxi. interrogat. 9. & hab. cap. Scriptum est vi. quæst. 111.) „Faltem iudicium mittere non potest, res in eam segetem quæ alteri videtur esse commissa.“

Respondendo dicendum, quod sententia iudicis est quasi quedam particularis lex in aliquo particulari facto. Et ideo sicut lex generalis debet habere vim coactivam, ut patet per Philosophum in X. Ethic. cap. ult.) ita etiam sententia iudicis debet habere vim coactivam, per quam constringatur utraque pars ad servandam sententiam iudicis: alioquin iudicium non esset efficax. Potestatem autem coactivam non habet licite in rebus humanis, nisi ille qui fungitur publica potestate; & qui ea funguntur, superiores reputantur respectu eorum in quos sicut in subditos potestatem accipiunt, sive habeant ordinariam, sive per commissionem. Et ideo manifestum est quod nullus potest judicare aliquem, nisi sit aliquo modo subditus ejus vel per commissionem, vel per potestatem ordinariam.

Ad primum ergo dicendum, quod Daniel accepit potestatem ad iudicandum illos seniores quasi commissam ex instinctu divino: quod signatur per hoc quod ibidem dicitur, quod suscitavit Dominus spiritum queri junioris.

S. Thom. Op. Tertio III. Ad 1. quæst. 111. art. 3. quæst. 4. dist. xlviii. quæst. 1. art. 1. corp. Ad 2. quæst. 111. art. 3. quæst. 4. dist. xlviii. quæst. 1. art. 1. corp. Ad 3. quæst. 111. art. 3. quæst. 4. dist. xlviii. quæst. 1. art. 1. corp.

Respondendo dicendum, quod rapina, & furtum habent rationem peccati, sicut supra dictum est (art. 4. & 6. hujus quæst.) propter involuntarium, quod est ex parte ejus cui aliquid auferitur; ita tamen quod in furto est involuntarium per ignorantiam; in rapina autem est involuntarium per violentiam. Magis est autem aliquid involuntarium per violentiam quam per ignorantiam, quia violentia directius opponitur voluntati quam ignorantia. Et ideo rapina est gravius peccatum quam furtum.

Est & alia ratio, quia per rapinam non solum inferitur alicui damnum in rebus, sed etiam vergit in quamdam personæ ignominiam, sive injuriam: & hoc præponderat fraudi, vel dolo, quæ pertinent ad furtum.

Unde patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod homines sensibilibus inhiærentes, magis gloriantur de virtute exteriori, quæ manifestatur in rapina, quam de virtute interiori, quæ tollitur per peccatum: & ideo minus verecundatur de rapina quam de furto.

Ad tertium dicendum, quod licet pluribus possit noceri per furtum quam per rapinam; tamen graviora nocuumenta possunt inferri per rapinam quam per furtum: unde etiam ex hoc rapina est detestabilior.

QUÆSTIO LXVII.

De viis oppositis commutative iustitiæ, & primo de iniustitia iudicis.

In quatuor articulis divisæ.

Deinde considerandum est de vitis oppositis commutative iustitiæ, quæ (a) consistunt in verbis, quibus legitur proximus: & primo de his quæ pertinent ad iudicium, secundo de nocuumentis verborum quæ sunt extra iudicium.

Circa primum quinque consideranda occurrunt. Primo quidem de iniustitia iudicis in accusando. Secundo de iniustitia reus in accusando. Tertio de iniustitia ex parte rei in sua defensione. Quarto de iniustitia testis in testificando. Quinto de iniustitia advocati in patrocinando.

Circa primum queruntur quatuor.

Primo, utrum aliquis possit iuste judicare eum qui non est sibi subditus.

Secundo, utrum liceat iudici judicare contra veritatem quam novit, propter ea quæ sibi proponuntur.

Tertio, utrum iudex possit aliquem iuste condemnare non accusatum.

Quarto, utrum licite possit potestatem relaxare. S. Thom. Op. Tertio III. Ad 1. quæst. 111. art. 3. quæst. 4. dist. xlviii. quæst. 1. art. 1. corp. Ad 2. quæst. 111. art. 3. quæst. 4. dist. xlviii. quæst. 1. art. 1. corp. Ad 3. quæst. 111. art. 3. quæst. 4. dist. xlviii. quæst. 1. art. 1. corp. Ad 4. quæst. 111. art. 3. quæst. 4. dist. xlviii. quæst. 1. art. 1. corp.

eo inveniet. Primo quidem propter contrarie-
tatem ad iustitiam, quæ reddit unicuique quod
suum est: & sic furtum iustitiæ opponitur,
inquantum furtum est acceptio rei alienæ.

Secundo ratione doli, seu fraudis, quam
fur committit, occulte, & quasi ex insidiis
rem alienam usurpando. Unde manifestum est
quod omne furtum est peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod acci-
pere rem alienam vel occulte, vel manifeste,
auctoritate iudicis hoc decernentis, non est
furtum: quia iam fit sibi debitum per hoc quod
sententialiter sibi est adjudicatum. Unde multo
minus furtum fuit quod filii Israel tulerunt
spolia Ægyptiorum ex præcepto Domini hoc
decernentis pro afflictionibus quibus Ægyptii
eos sine causa affixerat: & ideo signanter di-
citur Sap. x. 20. *Iusti tulerunt spolia impiorum.*

Ad secundum dicendum, quod circa res
inventas est distinguendum. Quædam enim sunt
quæ nunquam fuerunt in bonis alicujus, si-
cut lapilli, & gemmæ quæ inventantur in lit-
tore maris: & talia occupati conceduntur: &
eadem ratio est de thesauris antiquo tempore
sub terra occultatis, quorum non extat aliquis
possessor: nisi quod secundum leges civiles tenet
inventor donec medietatem domino agri,
si in alieno agro invenit. Propter quod in
parabola Evangelii dicitur Matth. xiii. de
inventore thesauri absconditi in agro, quod
emit agrum, quasi ut haberet jus possidendi
totum thesaurum. Quædam vero res inventæ
fuerunt de propinquo in alicujus bonis: &
tunc si quis eas accipiat non animo retinendi,
sed animo restituendi domino, qui eas pro de-
relictis non habet, non committit furtum: &
similiter si pro derelictis habeantur, & hoc cre-
dat inventor, licet sibi eas retineat, non com-
mittit furtum: alias autem committitur pecca-
tum furti. Unde Augustinus dicit in quadam ho-
mil. (serm. xlix. de verb. Apost. cap. viii. à
med.) & habetur xiv. quest. v. (cap. vi.) *Si
quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti.*

Ad tertium dicendum, quod ille qui fur-
tum accipit rem suam apud alium depositam,
gravat depositarium, qui tenetur ad restituendam
eam, vel ad ostendendum se esse innoxium:
unde manifestum est quod peccat, & tenetur ad
relevandum gravamen depositarii. Qui vero
furtum accipit rem suam apud alium injuste
detentam, peccat quidem: non quia gravet eum
qui detinet, & ideo non tenetur ad restituendum
aliquid, vel ad recompen-
sandum; sed peccat contra commune iustitiam,
dum ipse sibi usurpat suæ rei iudicium,
iuris ordine prætermisso. Et ideo tenetur
Deo satisficere; & dare operam ut scandalum
proximorum, si inde exortum fuerit, se-
detur.

ARTICULUS VI. 373

Utrum furtum sit peccatum mortale.
Lexi sup. art. 1. inducitur.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod
furtum non sit peccatum mortale. Dicitur
enim Proverb. vi. 30. *Non grandis est culpa,
cum quis furatus fuerit.* Sed omne peccatum
mortale est grandis culpa. Ergo furtum non est
peccatum mortale.

Præterea. Peccatum mortali mortis pena
debetur. Sed pro furto non infligitur in lege
pena mortis, sed solum pena damni, secundum
illud Exod. xxii. 1. *Si quis furatus fuerit
bovem, aut ovem, . . . quinque boves pro uno
bove restituet, quatuor oves pro una ovc.* Ergo fur-
tum non est peccatum mortale.

Præterea. Furtum potest committi in
parvis rebus, sicut & in magnis. Sed incon-
veniens videtur quod pro furto alicujus parvæ
rei: puta unius acus, vel unius pennæ,
aliquis puniatur morte æterna. Ergo furtum
non est peccatum mortale.

Sed contra est quod nullus damnatur se-
cundum divinum iudicium nisi pro peccato
mortali. Condemnatur autem aliquis pro fur-
to, secundum illud Zach. v. 3. *Hæc est maledictio
que egreditur super faciem omnis terre: quis
omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur.*
Ergo furtum est peccatum mortale.

Respondetur dicendum, quod sicut supra
habitu est (quest. xxiv. art. 5. & 1. 2. quest.
lxxxii. art. 5. & quest. lxxxvii. art. 3.) pecca-
tum mortale est quod contrariatur caritati,
secundum quod est spiritualis animæ vita.

Caritas autem consistit principaliter qui-
dem in dilectione Dei, secundario vero in di-
lectione proximi: ad quam pertinet ut proxi-
mo bonum velimus, & operemur. Per fur-
tum homo infert nocuum proximo in suis
rebus: & si passim homines sibi invicem fura-
rentur, periret humana societas. Unde furtum,
tamquam contrarium caritati, est peccatum
mortale.

Ad primum ergo dicendum, quod furtum
dicitur non esse grandis culpa, duplici ratione.
Primo quidem propter necessitatem inducen-
tem ad furandum; quæ diminuit, vel tota-
liter tollit culpam, ut infra patebit (art. seq.)
Unde subditur: *Furatus enim, ut efluente im-
plet animam.* Alio modo dicitur furtum non
esse grandis culpa per comparisonem ad reatu-
m adulterii, quod punitur morte. Unde sub-
ditur de fure, quod *deprehensus reddet septuplum;*
qui autem adulter est, *perdet animam suam.*

Ad secundum dicendum, quod penæ præ-
sentis vitæ magis sunt medicinalis quam retri-

tributive. Retributio enim reservatur divino
iudicio, quod est secundum veritatem in pec-
cantes. Et ideo secundum iudicium præsentis
vitæ non pro quolibet peccato mortali infligitur
pena mortis, sed solum pro illis quæ infert
irreparabile nocuum, vel etiam pro
illis quæ habent aliquam horribilem deformi-
tatem: & ideo pro furto, quod irreparabile
damnum non infert, non infligitur secundum
præsentis iudicium pena mortis, nisi ut fur-
tum aggravatur per aliquam gravem circum-
stantiam, sicut patet de sacrilegio, quod est
furtum rei sacræ; & de peculatu, quod est
furtum rei communis, ut patet per Augusti-
num super Joannem (tract. 50. à med.) &
de plagio, quod est furtum hominis, pro quo
quis morte punitur, ut patet Exod. xxi.

Ad tertium dicendum, quod illud quod
modicum est, ratio apprehendit quasi nihil.
Et ideo in his quæ minima sunt, homo non
reputat sibi nocuum inferri: & ille qui
accipit, potest presumere hoc non esse contra
voluntatem ejus cujus est res. Et pro tanto si
quis furtive hujusmodi res minimas accipiat,
potest excusari à peccato mortali; si tamen ha-
bet animum furandi, & inferendi nocuum
proximo, etiam in talibus minimis, po-
test esse peccatum mortale, sicut & in solo cogi-
tatu per consensum.

ARTICULUS VII. 374

Utrum liceat alicui furari propter necessitatem.

*Inf. quest. cx. art. 3. ad 4. & IV. dist. xv.
quest. 11. art. 1. quest. 4. ad 2. & art.
4. quest. 2. ad 2. & art. 5. quest.
1. cor.*

AD septimum sic proceditur. Videtur quod
non liceat alicui furari propter neces-
sitate. Non enim imponitur poenitentia nisi
peccanti. Sed extra, de furtis (can. 111.) dicitur:
*Si quis per necessitatem famis, aut nudi-
tatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus,
poeniteat per hebdomadas tres.* Ergo non licet
furari propter necessitatem.

Præterea. Philosophus dicit in II. Ethic.
(cap. vi. ad fin.) quod *quædam confessio nomi-
nata, convoluta sunt cum malitia*, inter quæ
ponit furtum. Sed illud quod est secundum le-
malum, non potest propter aliquem bonum fi-
nem bonum fieri. Ergo non potest aliquis licite
furari, ut necessitati suæ subveniat.

Præterea. Homo debet diligere proxi-
mum sicut seipsum. Sed non licet furari ad hoc
quod aliquis per elemosynam proximo sub-
veniat, ut Augustinus dicit in Lib. contra men-
dicium (cap. vii. cir. med.) Ergo etiam non
licet furari ad subveniendum propriæ necessitati.

Sed contra est quod in necessitate sunt
omnia communia: & ita non videtur esse pec-
catum, si aliquis rem alterius accipiat propter
necessitatem sibi factam communem.

Respondetur dicendum, quod ea quæ sunt
iuris humani, non possunt derogare juri na-
turali, vel juri divino. Secundum autem na-
turalem ordinem ex divina providentia infi-
riturum, res inferiores sunt ordinate ad hoc
quod ex his subveniatur hominum necessita-
ti. Et ideo per rerum divisionem, & appro-
priationem ex jure humano procedentem, non
impeditur quin hominis necessitati sit subveni-
endum ex hujusmodi rebus. Et ideo res quas
aliqui superabundanter habent, ex naturali
jure debentur pauperum sustentationi. Unde
Ambrosius dicit (serm. lxxv. de temp. sub fi.)
& habetur in Decret. distinct. xlviij. (cap.
Sicut bi) *Elutionem panis est quem tu detinet,
nudorum indumentum est quod tu recludis, mi-
serorum redemptio, & absolutio est precina quam tu
in terram desolis.*

Sed quia multum sunt necessitate patientes,
& non potest ex eadem re omnibus subveniri,
committitur arbitrio uniuscujusque dispensa-
tio propriarum rerum, ut ex eis subveniat nec-
essitate patientibus.

Si tamen adeo sit evidens, &ürgens nec-
essitas, ut manifestum sit instanti necessitati
de rebus occurrentibus esse subveniendum (puta
cum imminet personæ periculum, & aliter
subveniri non potest) tunc licite potest aliquis
ex rebus alienis suæ necessitati subvenire, si-
ve manifeste, sive occulte sublati: nec hoc
proprie habet rationem furti, vel rapinæ.

Ad primum ergo dicendum, quod Decret-
alis illa loquitur in casu in quo non estürgens
necessitas.

Ad secundum dicendum, quod uti re alle-
na cocute accepta in casu necessitatis extre-
mæ, non habet rationem furti, proprie lo-
quendo: quia per talem necessitatem efficitur
suum id quod quis accipit ad sustentandam
propriam vitam.

Ad tertium dicendum, quod in casu si-
milis necessitatis etiam potest quis occulte rem
alienam accipere, ut subveniat proximo sic
indigenti.

ARTICULUS VIII. 375

Utrum rapina possit fieri sine peccato.

AD octavum sic proceditur. Videtur quod
rapina possit fieri sine peccato. Præda
enim per violentiam accipitur; quod videtur
ad rationem rapinæ pertinere, secundum præ-
dicta (art. 4. huj. quest.) Sed prædam acci-
pere ab hostibus licitum est: dicit enim Am-
brosius in Lib. de Patriarchis (seu Lib. I. de
Abra-

rimas. Sed ideo isti heretici sunt, quia se ab Ec-
clesia separantes, nullam spem putant eos habere
qui utuntur his rebus, quibus ipsi carent. Est
ergo erroneum dicere, quod non liceat homini
propria possidere.

Respondeo dicendum, quod circa rem ex-
teriorem duo competunt homini. Quorum unum
est potestas procurandi, & dispensandi, &
quantum ad hoc licitum est quod homo pro-
pria possideat. Est etiam necessarium ad hu-
manam vitam propter tria. Primo quidem
quia magis sollicitus est unusquisque ad procu-
randum aliquid quod sibi soli competit, quam
id quod est commune omnium, vel multorum,
quia unusquisque laborem fugiens, relin-
quit alteri id quod pertinet ad commune,
sicut accidit in multitudine ministrorum. Alio
modo quia ordinariis res humane tractantur,
si singulis immineret propria cura alicuius
rei procurande: esset autem confusio, si
quilibet intendere qualibet procuraret. Tertio
quia per hoc magis pacificus status hominum
conseruatur, dum unusquisque re sua contentus
est. Unde videmus quod inter eos qui com-
munitur, & ex indiviso aliquid possident, fre-
quentius jurgia oriuntur.

Aliud vero quod competit homini circa res
exterioris, est usus ipsarum: & quantum ad
hoc non debet homo habere res exteriores ut
proprias, sed ut communes, ut scilicet de faci-
cili aliquis eas communicet in necessitate
aliorum. Unde Apostolus dicit I. ad Timoth.
ultim. 17. *Divisionibus hujus seculi precipue
facile tribuere, communicare de bonis, &c.*

Ad primum ergo dicendum, quod com-
munitas rerum attribuitur juri naturali: non
quia jus naturale dicit omnia esse possidenda
communiter, & nihil esse quasi proprium pos-
sidentium; sed quia secundum jus naturale
non est distinctio possessionum, sed magis
secundum humanum conditum, quod pertinet
ad jus positivum, ut supra dictum est
(quest. LVII. art. 2. & 3.). Unde proprietates
possessionum non est contra jus naturale, sed
juri naturali superadditur per adinventionem
rationis humane.

Ad secundum dicendum, quod ille qui
præveniens ad spectacula prepararet aliis
viam, non illicite ageret; sed ex hoc illicite
agit quod alios prohibet: & similiter dives non
illicite agit, si preoccupans possessionem rei,
quæ à principio erat communis, aliis etiam
communicet, peccat autem, si alios ab usu il-
lius rei indicere prohibeat. Unde Basilus in
idem dicit: *Cur su abundantis, ille vero mendicat,
visi ut tu bonæ dispensationis merita consequaris,
ille vero patientie præmissis coronetur.*

Ad tertium dicendum, quod cum dicit
Ambrosius, *nemo proprium dicat quod est com-
mune*, loquitur de proprietate quantum ad

usum: unde subdit: *Plus quam sufficeret sumptibus
violenter obtentum sit.*

ARTICULUS III. 370

Utrum sit de ratione furti occulte accipere rem
alienam.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod
non sit de ratione furti occulte accipere
rem alienam. Illud enim quod diminuit pec-
catum, non videtur ad rationem peccati per-
tinere. Sed in occulto peccare pertinet ad
diminutionem peccati, sicut è contrario ad
exaggerandum peccatum quorundam dicitur
Ila. 111. 9. *Peccatum suum quasi S. d. na. predica-
verunt, nec absconderunt.* Ergo non est de ratio-
ne furti occulte accipere rei alienæ.

2. Præterea, Ambrosius dicit (serm. LXXIV.
de temp. prope fin.) & habetur in Decret.
distin. XLVII. (cap. Sicut hi) *Non minus est
criminis habenti tollere, quam eam posside, & aban-
dons si, indigentibus denegare.* Ergo sicut fur-
tum consistit in acceptione rei alienæ, ita etiam
in detentione ipsius.

3. Præterea, Homo potest furtum ab alio
accipere etiam quod suum est, puta rem quam
apud alium deposuit, vel quæ est ab eo iniuste
ablata. Non est ergo de ratione furti quod sit
occulta accipere rei alienæ.

Sed contra est quod Isidorus dicit in Lib.
X. Etymol. (ad lit. F.) *Fur à furto dicitur esse,
idest à fusco: non notis utitur tempore.*

Respondeo dicendum, quod ad rationem
furti tria concurrunt. Quorum primum con-
venit sibi, secundum quod contrariatur justi-
tiæ, quæ unicuique tribuit quod suum est: &
ex hoc competit ei quod usurpat alienum.

Secundum vero pertinet ad rationem furti,
prout distinguitur à peccatis quæ sunt
contra personam, sicut ab homicidio, & adul-
terio: & secundum hoc competit furto quod
sit circa rem possessam: si quis enim acci-
piat id quod est alterius, non quasi possessio,
sed quasi pars (sicut si amputet membrum) vel
sicut persona conjuncta (ut si auferat filium,
vel uxorem) non habet proprie rationem furti.

Tertia differentia est quæ complet rationem
furti, ut scilicet occulte usurpetur alienum: &
secundum hoc propria ratio furti est ut *stroc-
culta accipio rei alienæ.*

Ad primum ergo dicendum, quod occasio
quandocumque quidem est causa peccati, puta
cum quis utitur occultatione ad peccandum,
sicut accidit in fraude, & dolo: & hoc modo
non diminuit, sed constituit speciem pec-
cati: & ita est in furto. Alio modo occultati-
o est simplex circumstantia peccati: & sic
diminuit peccatum; tum quia signum verecun-
diæ

diæ est, tum quia tollit scandalum.

Ad secundum dicendum, quod detinere
id quod alteri debetur, eandem rationem no-
cumentem habet cum acceptione iniusta: & ideo
sub iniusta acceptione intelligitur etiam iniusta
detentio.

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet,
id quod est simpliciter unius, secundum
quid esse alterius; sicut res deposita est simp-
liciter quidem deponentis, sed est ejus apud
quem deponitur, quantum ad custodiam; &
id quod est per rapinam ablatum, est rapien-
tis, non simpliciter, sed quantum ad deten-
tionem.

ARTICULUS IV. 371

Utrum furtum, & rapina sint peccata differentiæ
specie.

Inf. art. 9. corp. & quest. LXXIII. art. 1. corp.
ad 2. & II. Cor. XIII.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod
furtum, & rapina non sint peccata differ-
entia specie. Furtum enim, & rapina differ-
unt secundum occultum, & manifestum: fur-
tum enim importat occultam acceptionem
rapina vero violentiam, & manifestam. Sed
in aliis generibus peccatorum occultum & mani-
festum non diversificant speciem. Ergo fur-
tum, & rapina non sunt peccata specie di-
versa.

2. Præterea, Moralia recipiunt speciem à
fine, ut supra dictum est (1. 2. quest. 1. art.
3. & quest. XLVII. art. 6.) Sed furtum, &
rapina ordinantur ad eundem finem, scilicet
ad habendum aliena. Ergo non differunt
specie.

3. Præterea, Sicut rapitur aliquid ad pos-
sidentium, ita rapitur mulier ad delectandum:
unde & Isidorus dicit in Lib. X. Etymolog.
(ad lit. R.) *quod raptor dicitur corruptor, &
rapta dicitur corrupta.* Sed raptus dicitur, sive
mulier auferatur publice, sive occulte. Ergo
& res possessa rapi dicitur, sive occulte, sive
publice rapiatur. Ergo non differunt furtum,
& rapina.

Sed contra est quod Philosophus in V. Ethic.
(cap. 11. in fi.) distinguit furtum à rapina,
ponens furtum occultum, rapinam vero vio-
lentam.

Respondeo dicendum, quod furtum, &
rapina sunt vitia iustitiæ opposita, in quantum
aliquis alteri facit injuriam. Nullus autem
patitur injuriam volens, ut probatur in V.
Ethic. (cap. 11. ante med.) Et ideo furtum,
& rapina ex hoc habent rationem peccati
quod accipio est involuntaria ex parte ejus
cui aliquid subtrahitur.

Involuntarium autem dupliciter dicitur,

scilicet per ignorantiam, & violentiam; ut
habetur in III. Ethic. (cap. 1.) Et ideo aliam
rationem peccati habet rapina; & aliam fur-
tum. Ergo propter hoc differunt specie.

Ad primum ergo dicendum, quod in aliis
generibus peccatorum non attenditur ratio pec-
cati ex aliquo involuntario, sicut attenditur
in peccatis oppositis iustitiæ: & ideo ubi oc-
currit diversa ratio involuntarii, est diversa
species peccati.

Ad secundum dicendum, quod finis remou-
tus rapinæ, & furti idem est. Sed hoc non
sufficit ad identitatem speciei, quia est diver-
sitas in finibus proximis: raptor enim vult
per propriam potestatem obtinere, fur vero
per astutiam.

Ad tertium dicendum, quod raptus mulie-
ris non potest esse occultus ex parte mulie-
ris quæ rapitur: & ideo etiam si sit occultus
ex parte aliorum, à quibus rapitur, adhuc
remanet ratio rapinæ ex parte rapientis, cui
violenia infertur.

ARTICULUS V. 372

Utrum furtum semper sit peccatum.

Inf. quest. CXVII. art. 2. cor. & II. dist.
XLII. quest. 11. art. 4. cor. & mal. quest.
XX. art. 2. cor. & quest. XX. art. 2.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod
furtum non semper sit peccatum. Nul-
lum enim peccatum cadit sub præcepto di-
vino: dicitur enim Eccli. xv. 21. *Neminis
mandavit impietas agere.* Sed Deus invenitur præ-
cepisse furtum: dicitur enim Exod. XII.
35. *Reverunt filii Israel, sicut præcepit Do-
minus Moysi. . . & expolierunt Ægyptios.* Ergo
furtum non semper est peccatum.

2. Præterea, Ille qui invenit rem non
suam, si eam accipiat, videtur furtum com-
mittere, quia accipit rem alienam. Sed hoc
videtur esse licitum secundum naturalem
æquitatem, ut iustitiam dicunt (S. XVIIII.
xxxix. & XLVII. de rerum divis.) Ergo
videtur quod furtum non semper sit pec-
catum.

3. Præterea, Ille qui accipit rem suam,
non videtur peccare; cum non agat con-
tra iustitiam, cuius æqualitatem non tol-
lit. Sed furtum committitur, etiam si aliquis
rem suam occulte accipiat ab altero derentam,
vel custoditam. Ergo videtur quod furtum non
semper sit peccatum.

Sed contra est quod dicitur Exod. xx. 15.
Non furtum facies.

Respondeo dicendum, quod si aliquis con-
sideret furti rationem, duas rationes peccati in-

Ad secundum dicendum, quod in rebus humanis aliquid propria sponte possunt se subijcere aliorum iudicio, quamvis non sint eis superiores: sicut patet in his qui compromittunt in aliquos arbitros: & inde est quod necesse est arbitrium pena vallari: quia arbitri, qui non sunt superiores, non habent de se plenam potestatem coercendi. Sic ergo & Christus propria sponte humano iudicio se subdit; sicut etiam, & Leo Papa (a) se iudicio Imperatoris subdit.

Ad tertium dicendum, quod Episcopus in cuius diocesi aliquis delinquit, efficitur superior ejus ratione delicti, etiam si sit exemptus; nisi forte delinquat in re aliqua exempta puta in administratione bonorum alicujus monasterii exempti. Sed si aliquis exemptus committat futurum, vel homicidium, vel aliquid hujusmodi, potest per Ordinarium iuste condemnari.

ARTICULUS II. 378

Utrum iudici liceat iudicare contra veritatem quam novit, propter ea que in contrarium proponuntur.

Sup. q. LXIV. art. 6. ad 3. & IV. dist. XXVII. quest. 1. art. 2. quest. 4. ad 3. & 3. & quodam. v. art. 15. ad 1.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod iudici non liceat iudicare contra veritatem quam novit, propter ea que in contrarium proponuntur. Dicitur enim Deuter. xvii. 9. Venies ad sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quaresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicii veritatem. Sed quandoque aliqua proponuntur contra veritatem, sicut cum aliquid per falsos testes probatur. Ergo non licet iudici iudicare secundum ea que proponuntur, & probantur contra veritatem quam ipse novit.

2. Præterea. Homo in iudicando debet divino iudicio conformari: quia Dei iudicium est, ut dicitur Deuter. 1. 17. Sed iudicium Dei est secundum veritatem, ut dicitur Rom. 11. & Ila. xl. 3. prædicitur de Christo: Non secundum visum oculorum iudicavit, neque secundum auditum aurium, arguet; sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terra. Ergo iudex non debet secundum ea que coram ipso probantur, sententiam ferre contra ea que ipse novit.

3. Præterea. Idcirco in iudicio probationes requiruntur, ut fides fiat iudici de rei veritate: unde in his que sunt notoria, non requiruntur probationes.

(a) Leo quartus nimirum Ludovico Augusto ad purganda crimina coram illo de quibus erat accusatus, ut in Decretis caus. 2. quest. vi. 1. cap. Nos si incompetenter videre est. Nicolajus fuerint.

quiritur iudicialis ordo, secundum illud. I. ad Timoth. v. 24. Quorundam hominum peccata manifesta sunt precedentiia ad iudicium. Si ergo iudex per se cognoscit veritatem, non debet attendere ad ea que probantur, sed sententiam ferre secundum veritatem quam novit.

4. Præterea. Nomen conscientie importat applicationem scientie ad aliquid agibile, ut in I. habitum (quest. LXXIX. art. 13.) Sed facere contra conscientiam est peccatum. Ergo iudex peccat, si sententiam ferat secundum allegata contra conscientiam veritatis quam habet.

Sed contra est quod Ambrosius dicit super Psalterium (sc. super Psal. cxviii. octonari. 20. sect. 5. cir. med.) Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, sed secundum leges, & iura pronuntiat. Sed hoc est iudicare secundum ea que in iudicio proponuntur, & probantur. Ergo iudex debet secundum hujusmodi iudicare, & non secundum proprium arbitrium.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc. & quest. LX. art. 2. & 6.) iudicare pertinet ad iudicem, secundum quod fungitur publica potestate: & ideo informati debet in iudicando non secundum id quod ipse novit tamquam privata persona, sed secundum id quod sibi innotebit tamquam persona publica.

Hoc autem innotebit sibi, & in communem, & in particulari. In communi quidem per leges publicas, vel divinas, vel humanas, contra quas nullas probationes admittere debet; in particulari autem negotio aliquo per instrumenta, & testes, & alia hujusmodi legitima documenta: que debet sequi in iudicando magis quam id quod ipse novit tamquam privata persona.

Ex quo tamen ad hoc adjuvari potest ut districtius disceat probationes inductas, ut possit earum defectum investigare. Quod si eas non possit de iure repellere, debet, sicut dictum est (hic. sup.) eas in iudicando sequi.

Ad primum ergo dicendum, quod ideo præmittitur in illis verbis de questione iudicis faciendâ, ut intelligatur quod iudicare debent iudices veritatem secundum ea que (b) fuerint sibi proposita.

Ad secundum dicendum, quod Deo competit iudicare secundum propriam potestatem: & ideo in iudicando informatur secundum veritatem, quam ipse cognoscit: & eadem ratio est de Christo, qui est verus Deus, & homo. Alii autem iudices non iudicant secundum propriam potestatem: & ideo non est similis ratio.

Ad

Ad tertium dicendum, quod Apostolus loquitur in casu quando aliquid non solum est manifestum iudici, sed sibi, & aliis; ita quod reus nullo modo crimen inficari potest (ut in notoriis) sed statim ex ipsa evidentiâ facti convincitur. Si autem sit manifestum iudici, & non aliis, vel aliis, & non iudici, tunc est necessaria iudicis discretio.

Ad quartum dicendum, quod homo in his que ad propriam personam pertinent, debet informare conscientiam suam: & propria conscientia, sed in his, que pertinent ad publicam potestatem, debet informare conscientiam suam secundum ea que in publico iudicio ferri possunt, & c.

ARTICULUS III. 379

Utrum iudex possit aliquem condemnare, etiam si non sit aliquis accusator.

Oppos. xix. cap. v. fin.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod iudex possit aliquem iudicare, etiam si non sit aliquis accusator. Humani enim iustitia derivatur à iustitia divina. Sed Deus peccatores iudicat, etiam si nullus sit accusator. Ergo videtur quod homo possit in iudicio aliquem condemnare, etiam si non adsit accusator.

2. Præterea. Accusator requiritur in iudicio ad hoc quod deferat crimen ad iudicem. Sed quandoque potest crimen ad iudicem devenire alio modo quam per accusationem, sicut per denuntiationem, vel per infamiam, vel etiam ipse iudex videat. Ergo iudex potest aliquem condemnare absque accusatore.

3. Præterea. Facta Sanctorum in Scripturis narrantur, quasi quedam exemplaria humane vite. Sed Daniel simul fuit accusator, & iudex contra iniquos senes, ut patet Dan. xii. Ergo non est contra iustitiam, si aliquis aliquem condemnet tamquam iudex, & ipsemet sit accusator.

Sed contra est quod I. ad Cor. v. Ambrosius (super illud, Et vos iudicari, & hab. in Decr. caus. 2. quest. 1. cap. De manifesta) exponens sententiam Apostoli de fornicatore dicit, quod iudici non est sine accusatore damnare: quis Dominus iudam, cum fuisset fur, quia non est accusatus, minime abiecit.

Respondeo dicendum, quod iudex est interpres iustitie. Unde sicut Philo sophus dicit in V. Ethic. (cap. xv. ante med.) homines ad iudicem confugiunt sicut ad quamdam iustitiam animantiam. Iustitia autem, sicut supra dictum est (quest. LVIII. art. 2.) non est ad seipsum, sed ad alterum. Et ideo oportet quod

S. Th. Op. Tom. III.

(a) Vulgata: inter se invicem cogitationibus

iudex inter aliquos duos diiudicat: quod quidem fit, cum unus est actor, & alius est reus.

Et ideo in criminibus non potest aliquem iudicio condemnare iudex; nisi habeat accusatorem, secundum illud Act. xxv. 16. Non est consuetudo Romanis damnari a iugum hominibus, priusquam si qui accusatur, presentes habeat accusatores; & licet nunquam defendenti accipiat ad abluenda crimina que ei obijciuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus in suo iudicio utitur conscientia peccantis, quasi accusatore; secundum illud Rom. 11. 15. (a) Inter se invicem cogitationum accusationem, aut etiam defendentium: vel etiam evidentiâ facti, quantum ad ipsum, secundum illud Genes. 12. 10. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.

Ad secundum dicendum, quod publica infamia habet locum accusatoris. Unde super illud Gen. 17. Vox sanguinis fratris tui, & c. dicit Glossa (interl.), Evidentiâ perpetrati, sceleris accusatore non egit. In denuntiatione vero, sicut supra dictum est (quest. xxxiii. art. 7.) non intenditur punitio peccantis, sed emendatio: & ideo nihil agitur contra eum, cuius peccatum denuntiat, sed pro eo: & ideo non est ibi necessarius accusator. Poena autem inferitur propter rebellionem ad Ecclesiam, que quia est manifesta, tenet locum accusatoris. Ex eo autem quod ipse iudex videt, non potest procedere ad sententiam ferendam, nisi secundum ordinem publici iudicii, quod tenet locum accusatoris.

Ad tertium dicendum, quod Deus in suo iudicio procedit ex propria noticia veritatis, non autem homo, ut supra dictum est (art. præc.) & ideo homo non potest simul esse accusator, & testis, & iudex, sicut Daniel autem accusator fuit simul, & iudex, quasi divini iudicii executor, cuius instinctu movebatur, ut dictum est (art. 1. hujus quest. ad 1.)

ARTICULUS IV. 380

Utrum iudex licite possit pœnam relaxare.

III. P. q. XLVII. art. 2. ad 3. & I. dist. XLIII. quest. 11. art. 2. ad 5. & IV. dist. XLVI. quest. 1. art. 2. q. 2. & q. 11. art. 1. & q. 111. art. 1.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod iudex licite possit pœnam relaxare. Dicitur enim Jacobi 11. 13. iudicium sine misericordiam ei qui non facit misericordiam. Sed nullus punitur propter hoc quod non facit illud quod licite facere non potest. Ergo quilibet iudex potest licite misericordiam face- re, relaxando pœnam.

S. 2

2. Præ-

accusantibus, aut etiam defendentibus.

2. Præterea. Judicium humanum debet imitari judicium divinum. Sed Deus peccitentibus relaxat poenam: quia non vult mortem peccatoris, ut dicitur Ezech. xviii. Ergo etiam homo iudex potest peccitenti licite relaxare poenam.

3. Præterea. Unicuique licet facere quod alicui prodest, & nulli nocet. Sed absolvere reum à poena prodest ei, & nulli nocet. Ergo iudex licite potest reum à poena absolvere.

Sed contra est quod dicitur Deut. xlii. 8. de eo qui persuadet servire diis alienis: *Non parca est oculus tuus, ut miserearis, & occultes eam, sed statim interfices eum: & de homicida dicitur Deut. xix. 12. Morietur, nec misereberis ejus.*

Respondeo dicendum, quod, sicut ex dictis patet (art. 2. & 3. præc.) duo sunt quantum ad propositum pertinet, circa judicem consideranda: quorum unum est quod ipse habet iudicare inter accusatorem, & reum; aliud autem est quod ipse non fert iudicii sententiam; quasi ex propria, sed quasi ex publica potestate.

Duplici ergo ratione impeditur iudex ne reum à poena absolvere possit. Primo quidem ex parte accusatoris, ad cuius jus quandoque pertinet ut reus puniatur; puta propter aliquam injuriam in ipsum commissam, cuius relaxatio non est in arbitrio alicujus iudicis, quia quilibet iudex tenetur jus suum reddere unicuique. Alio modo impeditur ex parte reipublice, cuius potestate fungitur; ad cuius bonum pertinet quod malefactores puniantur.

Sed tamen quantum ad hoc, differt inter inferiores iudices, & supremum iudicem, scilicet Principem, cui est plenarie potestas publica commissa. Iudex enim inferior non habet potestatem absolvendi reum à poena contra leges à superiore sibi impostas. Unde supra illud Joan. xix. *Non haberes adversum me potestatem ullam*, dicit Augustinus (tract. cxv. parum à med.), *Talem Deus dederat Pilato, to potestatem, ut esset sub Cæsaris potestate, ne ei omnino liberum esset accusare, tum absolvere.* Sed Princeps, qui habet plenariam potestatem in republica, si ille qui passus est injuriam, velit eam remittere, poterit reum licite absolvere, si hoc publicæ utilitati viderit non esse nocivum.

Ad primum ergo dicendum, quod misericordia iudicis habet locum in his quæ arbitrio iudicis relinquuntur; in quibus boni viri est ut sit diminutivus poenarum, sicut Philosophus dicit in V. Ethic. (cap. x. circ. fin.) In his autem quæ sunt determinata secundum legem divinam, vel humanam, non est suum misericordiam facere.

Ad secundum dicendum, quod Deus habet supremam potestatem iudicandi; & ad ipsum pertinet quicquid contra aliquem peccatur: & ideo liberum ei est poenam remittere, præcipue cum peccato ex hoc poena maxime debeat quod est contra ipsum. Non tamen remittit poenam, nisi secundum quod decet suam bonitatem, quæ est omnium legum radix.

Ad tertium dicendum, quod iudex, si inordinate poenam remitteret, nocuum mentem inferret communitati; cui expedire ut maleficia puniantur, ad hoc quod peccata vitentur: unde Deut. xlii. 11. post poenam seductoris subditur: *Ut omnis Israel audiens timeat, & nequaquam ultra faciat quippiam huius rei simile.* Noceret etiam personæ cui est illata injuria; quæ recompensationem accipit per quamdam restitutionem honoris in poena injuriantis.

QUÆSTIO LXVIII.

De pertinentibus ad injustam accusationem, in quatuor articulis divisa.

Postea considerandum est de his quæ pertinent ad injustam accusationem: & circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo, utrum homo accusare teneatur.

Secundo, utrum accusatio sit facienda in scriptis.

Tertio, quomodo accusatio sit vitiosa.

Quarto, qualiter male accusantes sint puniendi.

ARTICULUS I.

Utrum homo teneatur ad accusandum.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod homo non teneatur ad accusandum. Nullus enim excusatur ab implementatione divini præcepti propter peccatum: quia jam ex suo peccato commodum reportaret. Sed aliqui propter peccatum redduntur inhabiles ad accusandum, sicut excommunicati, infames, & illi qui sunt de majoribus criminibus accusati, prius quam innoxii demonstrentur. Ergo homo non tenetur ex præcepto divino ad accusandum.

2. Præterea. Omne debitum ex caritate dependet, quæ est finis præcepti: unde dicitur Rom. xlii. 8. *Nimium quicumque debeatis, nisi ut invicem diligatis.* Sed illud quod est caritatis, homo debet omnibus majoribus, & minoribus, subditis, & prælatis. Cum ergo subditi non debeant prælatis accusare, nec minores suos majores, ut per plura capitula pro-

probatur 11. quæst. vii. videtur quod nullus ex debito teneatur accusare.

3. Præterea. Nullus tenetur contra fidelitatem agere, quam debet amico: quia non debet alteri facere quod sibi non vult fieri. Sed accusare aliquem quandoque est contra fidelitatem, quam quis debet amico: dicitur enim Prov. xli. 13. *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana; qui autem fidelis est, celat amici commissum.* Ergo homo non tenetur ad accusandum.

Sed contra est quod dicitur Levit. v. 1. *Si peccaverit anima, & audiverit vocem jurantis, testisque fuerit quod aut ipse vidit, aut conscius est, nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. xxxiii. art. 6. & 7. & quæst. præc. art. 3. ad 2.) hæc est differentia inter denuntiationem, & accusationem, quia in denuntiatione attenditur emendatio fratris, in accusatione autem attenditur punitio criminis. Poenæ autem præsentis vitæ non per se expentur, quia non est hic ultimum retributionis tempus; sed in quantum sunt medicinales, conferentes vel ad emendationem personæ peccantis, vel ad bonum reipublicæ, cuius quies procuratur per punitionem peccantium: quorum primum inciditur in denuntiatione, ut dictum est (q. xxxiii. art. 7.) secundum autem proprie pertinet ad accusationem.

Et ideo si crimen fuerit tale, quod vergat in detrimentum reipublicæ, tenetur homo ad accusationem; dummodo sufficienter possit probare, quod pertinet ad officium accusatoris; puta cum peccatum alicujus vergit in multitudinis corruptelam corporalem, seu spiritualement. Si autem non fuerit tale peccatum quod in multitudinem redundet, vel etiam si sufficientem probationem adhibere non possit, non tenetur ad intentandam accusationem: quia ad hoc nullus tenetur quod non potest debito modo perficere.

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet, per peccatum reddi aliquem impotentem ad ea quæ hominis facere tenentur; sicut ad merendum vitam æternam, & ad assumendum ecclesiastica sacramenta. Nec tamen ex hoc homo reportat commodum; quinimo defecere ab eis quæ tenetur facere, est gravissima poena, quia virtuosus actus sunt quedam hominis perfectiones.

Ad secundum dicendum, quod subditi prælatos suos accusare prohibentur, qui non affectione caritatis, sed sua pravitate vitæ eorum diffamare, & reprehendere quaerunt: vel etiam si subditi accusare volentes fuerint criminosi, ut habetur 11. quæst. vii. (cap. Clerici, & seq.) alioquin si fuerint alias ido-

nei ad accusandum, licet subditis ex caritate suos prælatos accusare.

Ad tertium dicendum quod revelare secreta in malum personam, est contra fidelitatem; non autem si revelentur propter bonum commune, quod semper præferendum est bono privato. Et ideo contra bonum commune nullum secretum licet recipere. Nec tamen omnino est secretum quod per sufficientes testes potest probari.

ARTICULUS II.

Utrum sit necessarium accusationem in scriptis fieri.

IV. dist. xix. quæst. 11. art. 3. quæst. 1. ad 4a & dist. xxxv. art. 3. ad 6. & quod. xxi. art. 13. cor.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod non sit necessarium accusationem in scriptis fieri. Scriptura enim adinventæ est ad subveniendum humanæ memoriæ circa præterita. Sed accusatio in præsentibus agit. Ergo accusatio scriptura non indiget.

2. Præterea. 11. quæst. viii. (cap. Per scripta) dicitur: *Nullus absens accusare potest, nec ab aliquo accusari.* Sed scriptura ad hoc videtur esse utilis, ut absentibus aliquid significetur, ut patet per Augustinum X. de Trinit. (cap. 1. aliquant. à princ.) Ergo in accusatione non est necessaria scriptura; præsertim cum canon dicat, quod per scripta nullus accusatio suscipiatur.

3. Præterea. Sicut crimen alicujus manifestatur per accusationem, ita per denuntiationem. Sed in denuntiatione non est scriptura necessaria. Ergo videtur quod neque etiam in accusatione.

Sed contra est quod dicitur 11. quæst. viii. (cap. 1.) *Accusatorum persone sine scripto nunquam recipiantur.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. præc. art. 3.) quando in criminibus per modum accusationis agit, accusator constituitur pars; ita quod iudex inter accusatorem, & eum qui accusatur, medius constituitur ad examen justitiæ; in quo oportet, quantum possibile est, secundum certitudinem procedere. Quia vero ea quæ verbo tenus dicuntur, facile labuntur à memoria, non possent iudici esse certum, quid, & qualiter dictum sit, cum debet proferre sententiam, nisi esset in scriptis redactum.

Et ideo rationabiliter institutum est ut accusatio, sicut & alia quæ in iudicio aguntur, redigatur in scriptis.

Ad primum ergo dicendum, quod difficile est singula verba propter eorum multitudinem,

alium, & varietatem retinere: cuius signum est quod multi eadem verba audientes (a) si interrogarentur, non referent ea similiter, etiam post modicum tempus. Et cum modica verborum differentia sensum variet, ideo etiam post modicum debeat iudicis sententia promulgari, expedit tamen ad certitudinem iudicii quod accusatio redigatur in scriptis.

Ad secundum dicendum, quod scriptura non solum necessaria est propter absentiam personæ quæ significat, vel cui est aliquid significandum, sed etiam propter dilationem temporis, ut dictum est (in solut. præc.) Et ideo cum dicit canon, *Per scripta nullius accusatio suscipiatur*, intelligendum est de absentie (b) qui per scripta accusationem mittat; non tamen excluditur quin cum præsens fuerit, necessaria sit scriptura.

Ad tertium dicendum, quod denunciator non obligat se ad probandum: unde nec puniatur, si probare nequiverit. Et propter hoc in denuntiatione non est necessaria scriptura; sed sufficit, si aliquis verba denuntiet Ecclesiæ, quæ ex officio suo procedat ad fratris emendationem.

ARTICULUS III. 383

Utrum accusatio reddatur iniusta propter calumniam, prævaricationem, & tergiversationem.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod accusatio non reddatur iniusta propter calumniam, prævaricationem, & tergiversationem. Quia, sicut dicitur 11. quæst. 111. (in append. Grat. post cap. v111.) *calumniari si falsa crimina intendere*. Sed quandoque aliquis alteri falsum crimen objicit ex ignorantia facti, quæ excusat. Ergo videtur quod non semper reddatur iniusta accusatio, si sit calumnia.

2. Præterea. Ibidem dicitur, quod *prævaricari est vera crimina abscondere*. Sed hoc non videtur esse illicitum: quia homo non tenetur ad omnia crimina detegenda, ut supra dictum est (art. 1. hujus quæst. & q. xxx111. art. 7.) Ergo videtur quod accusatio non reddatur iniusta ex prævaricatione.

3. Præterea. Sicut ibidem dicitur *tergiversari est in universum ab accusatione desistere*. Sed hoc absque iniustitia fieri potest: dicitur enim ibidem (cap. v111. caul. 11.) quæst.

111. *Si quem penituerit criminaliter accusationem, & inscriptionem fecisse de eo quod probare non potuerit, si cum accusato innocente convenit, in eo se absolvant*. Ergo accusatio non redditur iniusta per tergiversationem.

Sed contra est quod ibidem dicitur (in appendice ad cap. cit.) *Accusatorum temeritas tribus modis detegitur: aut enim calumniatur, aut prævaricatur, aut tergiversatur*.

Respondet dicendum, quod, sicut dictum est (art. 1. hujus quæst.) accusatio ordinatur ad bonum commune, quod intenditur per cognitionem criminis. Nullus autem debet nocere alicui iniuste, ut bonum commune promoveat. Et ideo in accusatione duplici ratione contingit esse peccatum. Uno modo ex eo quod aliquis iniuste agit contra eum qui accusatur, crimina falsa ei imponendo; quod est calumniari.

Alio modo ex parte reipublicæ, cuius bonum principaliter intenditur in accusatione, dum aliquis impedit malitiose punitionem peccati. Quod iterum dupliciter contingit. Uno modo fraudem in accusatione adhibendo; & hoc pertinet ad prævaricationem: nam *prævaricator* dicitur quasi *varicator*, qui adversam partem adjuvat, prodita causa sua. Alio modo totaliter ab accusatione desistendo; quod est tergiversari: in hoc enim quod desistit ab hoc quod coeperat, quasi tergum vertere videtur.

Ad primum ergo dicendum, quod homo non debet ad accusationem procedere nisi de re omnino sibi certa, in qua ignorantia facti locum alicui imponit, calumniatur, sed solum qui ex malitia in falsam accusationem prorumpit. Contingit enim quandoque ex animi levitate ad accusationem procedere, quia scilicet aliquis nimis facilliter credit quod audit: & hoc temeritatis est. Aliquando autem ex iusto errore movetur aliquis ad accusandum. Quæ omnia secundum prudentiam iudicis debent discerni, (c) ut non pronuntietur cum calumniatum fuisse qui ex levitate animi, vel ex iusto errore in falsam accusationem prorumpit.

Ad secundum dicendum, quod non quicumque abscondit vera crimina, prævaricatur; sed solum qui fraudulenter abscondit ea de quibus accusationem proponit, colludens cum reo, proprias probationes dissimulans, & falsas excusationes admittendo.

Ad

(a) Ita cum mss. edit. omnes post Nicolajum: tantum codices Tarraç. & Alcan. habent & interrogentur, non referent. Editio Rom. aliæque veteres: si interrogarentur, non referent ea. Similiter etiam cum modica verborum differentia, &c. Nicolajus: non referent ea similiter post modicum tempus. (b) Ita ex codicibus Theologi & Nicolajus. In cod. Alcan. legit Madalena ab absente qui preceptam (ut est in edit. Rom.) vel presumpnam accusationem mittet. Edit. Patav. qui per epistolam. (c) Ita post Garcian editi passim. Codices ut non prorumpat.

Ad tertium dicendum, quod tergiversari est ab accusatione desistere omnino, animum accusandi deponendo, non qualitercumque, sed inordinate. Contingit autem aliquem ab accusatione desistere ordinate absque vitio, dupliciter. Uno modo in ipso accusationis processu, si cognoverit esse falsum id de quo accusavit; & sic pari consensu se absolvit accusator, & reus. Alio modo, si Princeps, ad quem pertinet cura boni communis, quod per accusationem intenditur, accusationem aboleverit.

ARTICULUS IV. 384

Utrum accusator qui in probatione defecerit, tenetur ad poenam talionis.

IV. dist. xli. art. 5. quæst. 2. ad 1. & quodl. xi. art. 13. corp.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod accusator qui in probatione defecerit, non tenetur ad poenam talionis, Contingit enim quandoque aliquem ex iusto errore ad accusationem procedere: in quo casu iudex accusatorem absolvit, ut dicitur 11. quæst. 111. (cap. *Si quem penituerit*). Non ergo accusator qui in probatione defecerit, tenetur ad poenam talionis.

2. Præterea. Si poena talionis ei qui iniuste accusat, sit injungenda, hoc erit propter injuriam in aliquem commissam. Sed non propter injuriam commissam in personam accusati, quia sic Princeps non posset hanc poenam remittere; nec etiam propter injuriam illatam in rempublicam, quia sic accusatus non posset eum absolvere. Ergo poena talionis non debetur ei qui in accusatione defecerit.

3. Præterea. Eidem peccato non debetur duplex poena, secundum illud Nahum 1. *Non iudicabit Deus vis in idipsum*. Sed ille qui in probatione defecit, incurrit poenam infamie, quam etiam Papa non videtur posse remittere, secundum illud Gelasii Pape (id hab. Calistus II. ep. 11. cap. v. tom. 1. Concil. vid. append. Grat. ad cap. *Euphemium*, 11. quæst. 111.) *Quamquam animas per penitentiam salvare possimus, infamiam tamen aboleri non possumus*. Non ergo tenetur ad poenam talionis.

Sed contra est quod Adrianus I. Papa dicit (in Capitulari cap. 111. tom. 6. Concil. & hab. cap. 111. q. 111.) *Qui non probaverit*

quod objicit, poenam quam inivit, ipsopatitur.

Respondet dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 2. hujus quæst.) accusator in causa accusationis constituitur pars, intendens ad poenam accusati. Ad iudicem autem pertinet ut inter eos iustitiam equalitatem constituat. Iustitiæ autem equalitas hoc requirit ut nocumentum quod quis illud intendat, ipse patiatur, secundum illud Exod. 21. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente*. Et ideo iustum est ut ille qui per accusationem aliquem in periculum gravis poenæ inducit, ipse etiam similem poenam patiatur.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Philosophus dicit in V. Ethic. (cap. v. à princ.) in iustitia non semper competit *contrapassum simpliciter*: quia multum differt an aliquis voluntarie, vel involuntarie alium lædat. Voluntario autem debetur poena, sed involuntario debetur venia. Et ideo quando iudex cognoverit aliquem de falso accusasse, non voluntate nocendi, sed involuntarie propter ignorantiam ex iusto errore, non imponit poenam talionis.

Ad secundum dicendum, quod ille qui male accusat, peccat & contra personam accusati, & contra rempublicam; unde propter utrumque puniatur. Et hoc est quod dicitur Deut. 19. 18. *Cumque diligentissime perstrinxerint invenerint, falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddet ei sicut fratri suo facere cogitavit*: quod pertinet ad injuriam personæ. Et postea, quantum ad injuriam reipublicæ, subditur: *Et auferes malum de medio tui, ut audientes ceteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere*. Specialiter tamen personæ accusati facit injuriam, si de falso accuset. Et ideo accusatus, si innocens fuerit, potest ei injuriam suam remittere; maxime si non calumnie accusaverit, sed ex animi levitate. (a) Si vero ab accusatione innocentis desistat propter aliquam collusionem cum adversario, facit injuriam reipublicæ; & hoc non potest ei remitti ab eo qui accusatur, sed potest ei remitti per Principem, qui eam Rempublicam gerit.

Ad tertium dicendum, quod poenam talionis meretur accusator in recompensationem nocumentum quod proximo inferre intendat; sed poena infamie ei debetur propter malitiam, ex qua calumnie alium accusavit. Et quandoque quidem Princeps remittit poenam, & non abolet infamiam; quandoque autem etiam infamiam abolet: unde &

(a) Ita cum mss. plurimis editiones omnes præter Patav. an. 1712. que habet nocentis, In cod. Alcan. obscure scribitur, ut legi possit, collusionem, vel collusionem. Theologi ex suis codicibus hanc collusionem coniectant. Si vero ab accusatione innocentis desistat propter aliquam collusionem, potest ei remitti ab eo qui accusatur. Si vero ab accusatione nocentis desistat propter aliquam collusionem, &c.